

Ebben az évben, vagyis 1968-ban forgatta Teorema című filmjét *Pier Paolo Pasolini*, olasz rendező. A burzsoázia alkonyát akarta bemutatni a meglehetősen különös történetben, amely minden tekintetben szinkronban volt a diáklázadás szellemével. A filmből botrány lett Olaszországban, pedig még egyházi díjat is kapott Velencében, ám ezt később a Vatikán visszavonta.

Különös, formabontó alkotásnak számított *Jean-Luc Godard* filmje, *A Sympathy for the Devil* (Az ördöggel cimborál). A lázongó diákok miatt fordult a rendező az ifjúság, és annak új, önálló kultúrája felé. Az 1968-ban forgatott film azt mutatja be, miként készül a stúdióban a Rolling Stones egyik leghíresebb dala, amely a rendhagyó Godard-mű címe is lett egyben.

Ha már itt tartunk, tudni kell, hogy 1968 májusában, a cannes-i filmfesztiválon elmaradt a szokásos protokoll, díjakat sem osztottak. A szervezők így akarták kifejezni szolidaritásukat a tüntető diákok és munkások iránt.

A magyar filmgyártásban, ha burkolt formában is, de szintén megjelent 68 szelleme. Abban az évben mutatták be például *Mészáros Márta* *Eltávozott nap* című alkotását, amely a generációk közötti kapcsolatok meglazulásáról, az ifjúságban bujkáló családottság- és elvesztettségéről szól.

Ugyancsak a párizsi eseményekkel mutat szellemi rokonságot *Gazdag Gyula* *Sípoló macskakő* című filmje, amelyben öntudatra ébredő és a tekintélyvet megkérdőjelező fiatalokat látni egy csapatnyi gimnazista képében. Építőtáborba utaznak, ahol minden van, csak éppen munka nincs, így végül a lányok hiánya mellett épp az egész napos semmittevés váltja ki a felbolydulást. A fiúk zavarban vannak attól, hogy tiltakoznak, és zavarban vannak attól is, hogy zavarban vannak. Mintha csak gúnyolódni akarna a kor lázadó ifjúságán...

Teljesen nyilvánvaló, hogy a párizsi események inspirálták *Jancsó Miklóst* *Fényes szelek* című filmjének megrendezésére. 1968-ban kezdte a forgatást. Bár a mű közvetlenül a háború utáni évekbe repíti vissza a nézőt, a párizsi áthallások teljesen egyértelműek, a Fényes szelekben is van kollégium, még hozzá népi kollégium, vannak szétrombolandó értékskálák, van új, de még tisztázatlan világkép, van persze összezavarodott ifjúság, és van testi vágyakozás. 1969-es bemutatója után emlékezetesen nagy vitát kavart az alkotás. ■

1968 MAGYARORSZÁGON

Működött a szelep

Nemrég jelent meg Murai András és Tóth Eszter Zsófia történész *1968 Magyarországon* című kötete. A könyv érdekessége, hogy elsősorban nem a diáklázadásokkal, hanem a mozgalmas esztendő magyarországi vonatkozásaival és történéseivel foglalkozik.

Tóth Eszter Zsófia

Mindenekelőtt a Magyar Néphadsereg 1968-as csehszlovákiai bevonulásával. *Tóth Eszter Zsófia* a Demokratának elmondta, hogy szerinte a 68-as párizsi események kisebb hatással voltak a magyar társadalomra, mint azt később sokan gondolták. És természetesen ahhoz fogható eredményei sem voltak, mint Nyugaton. Még úgy sem, hogy ebben az időszakban fiatalok egyes csoportjai például kommunákat alapítottak, és ezekben éltek. A magyar ifjúságra nem közvetlenül 68, hanem az azt megelőző beatforradalom gyakorolt elemi hatást. És az a szexuális tabudöntés is, amely Párizstól eltérően itt nem az egyetemen, hanem a KISZ építőtáborokban zajlott. A rendszer nem ágált és nem agitált ez ellen, a fiataloknak odadobott szexet egyfajta szelepnek tekintette, magyarázta Tóth Eszter Zsófia.

Abban is a pártállam taktikai érzékenységét látni, hogy idehaza épp 1968 volt az óvatos, jellegzetesen szocialista típusú fogyasztói kultúra megalapozásának ideje. Ekkor került a boltokba a

minőséginek számító Omnia kávé, a csokis Mesesajt, a Túró Rudi, no és számos, viszonylag fejlett technikai berendezés, mint például a sztereó rádió vagy kávéautomata. Az egész világon felértékelődött a technikai, technológiai haladás ügye.

Tóth Eszter Zsófia szerint kétségtelen és sokféleképpen bizonyítható, hogy a később demokratikus ellenzéknek nevezett csoport lett a párizsi diáklázadás eszmevilágának letéteményese, majd ezek az emberek szervezték magukat párttá az SZDSZ képében. De az MSZMP fiataljait is megérintették a 68-as gondolatok, a párt 1980-as évek második felében pozícióba kerülő technokratái sem tudták teljesen kivonni magukat a hatása alól.

Bár a nemzetközi sajtó ötven évvel ezelőtt, a párizsi zavargások idején világforradalmat vizionált, elmaradt a nagy fordulat. Ám a lázadás szereplői később látványos politikai, gazdasági, művészeti, illetve tudományos karriereket építettek az újonnan létrejött kulturális és mentális közegben. ■

Almaszedő lányok egy hazai építőtáborban, az 1960-as évek végén (Fotó: Fortepan.hu/Urban Tamás)

